

culturele
ANBI
miv 1-1-2015

373e concert

Woensdag 9 maart 2016
20.00 uur

RUBENS KWARTET

Sarah Kapustin, viool
Tali Goldberg, viool
Roeland Jagers, altviool
Joachim Eijlander, cello

GODFRIED HOOGVEEN, cello

Grote Zaal
Deventer
Schouwburg

Programma

Felix Mendelssohn Bartholdy (1809-1847)

Tema con Variazioni in E gr. t. (1847)

Andante sostenuto - Un poco più
animato - Presto - Andante come I

Anton Arensky (1861-1906)

Kwartet voor viool, altviool en
2 violoncelli in a kl. t. op. 35 (1894)

(A la mémoire de P. Tschaïkowsky)

Moderato (*Thème religieux*)
"Variations sur un thème de
P. Tschaïkowsky"

Moderato

Var I Un poco più mosso

Var II Allegro non troppo

Var III Andantino tranquillo

Var IV Vivace

Var V Andante

Var VI Allegro con spirito

Var VII Andante con moto

Coda: Moderato – poco più
mosso – Moderato

Finale: Andante sostenuto -
Allegro moderato – Adagio
– Più mosso -più mosso

pauze

Franz Schubert (1797-1828)

Kwintet voor 2 violen, altviool en
2 violoncelli in C gr. t. D956 (1828)

Allegro ma non troppo

Adagio

Scherzo: Presto - Trio:

Andante sostenuto

Allegretto

Het **Rubens Kwartet**, opgericht in 2000, is één van de meest vooraanstaande strijkkwartetten van Nederland. Het kwartet, opgeleid in de rijke Europese strijkkwartettraditie, heeft inmiddels een grote naam verworven. Het behaalde diverse prijzen op nationale en internationale strijkkwartetconcoursen. Geroemd worden de warme toonvorming, gepassioneerde uitvoering, fijn gestileerde nuances in klank en dynamiek. Het kwartet werkt samen met hedendaagse componisten en zoekt soms dwarsverbanden op in themaconcerten, waarbij grenzen van verschillende kunstdisciplines worden overschreden. Vanaf 2009 was Joey Roukens twee jaren 'composer-in-residence'. Ten onzent speelde het Rubens Kwartet diens 'Visions at Sea' (4 maart 2013).

Godfried Hoogeveen studeerde bij Tibor de Machula en behaalde in 1970 cum laude zijn solistendiploma. Daarna studeerde hij vier jaar bij de legendarische Gregor Piatigorsky aan de University of Southern California waar hij tevens docent werd en kamermuziek speelde met o.a zijn leraar en Jascha Heifetz. In 1976 werd hij solocellist van het Residentie Orkest en van 1990 tot 2012 was hij solocellist van het KCO. Hij soleerde met de meeste Nederlandse orkesten - zijn repertoire bevat veertig celloconcerten - met dirigenten als Van Otterloo, Vonk, van Zweden, Leitner, Sawallisch en Chailly en gaf de eerste uitvoeringen in Nederland van de concerten van Gulda en Dutilleux. Diverse componisten hebben werk aan hem opgedragen. Hij speelde op kamermuziekfestivals van Alaska, Hawaii, Colorado, Seattle, Saas Fee en New York met o.a. Mstislav Rostropowitsch, Emanuel Ax, Leif Ove Andsnes en het Vermeer Kwartet.

Opnames: Dutilleux' celloconcert *Tout un monde lointain* o.l.v. Yan Pascal Tortelier op de Anthologie 2000-2010 van het KCO; cd's bij CBS, Ottava en Globe.

Felix Mendelssohn verdiepte zich al vanaf zijn twaalfde jaar in de strijkkwartetten van Haydn en Mozart en het ontstaan van Beethovens laatste kwartetten volgde hij nauwlettend. In 1821 componeerde hij 15 fuga's voor 2 violen, alt en cello en in 1823 een heus strijkkwartet, dat zonder opusnummer bleef. In 1827 en 1829 volgden zijn eerste officiële strijkkwartetten en in de jaren 1837 - '38 de drie kwartetten op. 44. Tenslotte componeerde hij, diep onder de indruk van het overlijden van zijn zuster Fanny in 1847, het kwartet in f (op. 80). Kort daarna overleed hij zelf. Vier nagelaten losse delen voor strijkkwartet, waarvan er slechts twee in dezelfde periode (1847) waren gecomponeerd werden in 1849 door Breitkopf uitgegeven als strijkkwartet op. 81. Het *Tema con Variazioni in E* uit 1847 functioneert als eerste deel van dit heterogene uitgeversproduct, maar is op zich zelf zeer de moeite van uitvoeren en beluisteren waard: in alle opzichten een echte Mendelssohn-parel!

De Russische componist **Anton Arensky** groeide op in een muzikaal milieu: zijn moeder was een excellente pianiste van wie hij zijn eerste muzieklessen kreeg, zijn vader was arts maar ook een voortreffelijk amateur cellist. Op negenjarige leeftijd componeerde Anton al pianostukjes en liederen. In 1879 ging hij naar het Conservatorium in St. Petersburg waar hij compositieles kreeg van Rimski-Korsakov. Na zijn afstuderen (met gouden medaille) in 1882 werd hij direct benoemd als hoofdvakdocent harmonie en contrapunt aan het Conservatorium in Moskou. Rachmaninov, Scriabin en Glière behoorden tot zijn leerlingen. Hij had veel contact met andere componisten zoals Tsjaikovsky en Tanejev en was actief als dirigent van het symfonisch repertoire en van koorwerken. In 1894 volgde hij Balakirev op als dirigent van de Hofkapel in St. Petersburg, waar hij al in 1901 met een vorstelijke uitkering met pensioen kon gaan. Helaas neigde hij tot verslaving aan drank en gokken, waardoor hij aan lager wal raakte. Hij leed bovendien aan tbc waaraan hij in 1906 overleed. Als componist werd hij vooral beïnvloed door de grote Romantische componisten, in het bijzonder door Cho-

pin en Tsjaikovsky. Zijn eerste pianotrio, in onze serie uitgevoerd in 2011 door het Wiener Mozart Trio, is zijn meest bekende compositie vooral door het Scherzo dat ook bekend staat als de 'Wals van Arensky'. De originele versie van Arensky's *2e Strijkkwartet* is gecomponeerd voor viool, alt en 2 celli, waardoor het sombere en elegische karakter meer nadruk krijgt dan een latere versie met de klassieke kwartetbezetting (2 violen, alt cello). Het 2e deel bewerkte hij voor strijkorkest ("Variaties op een thema van Tsjaikovsky") en net als met zijn 'Wals' oogstte hij hiermee veel populariteit. Het is duidelijk dat het verdriet over het overlijden van Arensky's mentor en vriend Tsjaikovsky, in 1893, leidend is in deze compositie: het werk begint met een thema van een Orthodox Russisch begrafenislied dat ook Tsjaikovsky inspireerde in het Andante funebre e doloroso van zijn derde strijkkwartet. Het 2e deel is een variatiereeks over één van de zestien kinderliedjes op. 54 van Tsjaikovsky, de *Legende* in e. De zevende variatie is een duidelijk eerbetoon aan het beroemde Andante cantabile uit Tsjaikovsky's 1e strijkkwartet. Het coda van de variatiereeks grijpt terug op het orthodox religieuze thema van het eerste deel. In de korte Finale plaatst Arensky een thema uit een requiem naast een Slavisch volksliedje. Tot slot - na al dit eerbetoon - slaan de stoppen door in een fugatisch steeds sneller gaand juichen over de nationale held Tsjaikovsky! (met dank aan P. Borg-Wheeler, cd onyxclassics.com 2012)

Hoezeer **Schubert's** vrienden hem hoogschatten, die bewondering betrof toch vooral zijn liedkunst. Voor zover zijn instrumentale muziek bij hen bekend was – het merendeel werd toen niet uitgevoerd, laat staan uitgegeven – kon men er toch niet die waardering voor opbrengen die deze werken pas vele jaren later in zo'n ruime mate ten deel viel: men raakte het spoor bijster bij Schubert's gedurfd en ongekende modulatiekunst, men vond zijn pianowerken bombastisch, te ingewikkeld, in strijd met gangbare vingerzettingen etc. De laatste vijf jaren van Schubert's leven hebben een muzikale schat van ongekende rijkdom opgeleverd: o.a. ontstonden toen het pianotrio in Bes, de grote Symfonie in C, de laatste drie strijkkwartetten, nog vele pianowerken en natuurlijk ook nog belangrijke liederen. In de laatste anderhalf jaar ontstonden 'Winterreise', de postuum als 'Schwanengesang' uitgegeven liederen, de Fantasie in f voor piano vierhandig, het pianotrio in Es,

de Fantasie voor viool en piano in C en de laatste drie grote pianosonates. In diezelfde tijd componeerde hij ook het *Kwintet voor strijkkwartet met een 2e cello*. Dit werk is volkomen onbekend gebleven tot het meer dan twintig jaar later opdook uit de, voor het grootste deel door zijn broer Ferdinand beheerde, nalatenschap. De meeste strijkkwintetten zijn gecomponeerd voor strijkkwartet met een extra altviool. Luigi Boccherini (1743-1805), zelf beroemd cellist, heeft echter meerdere kwintetten met 2 celli gecomponeerd, maar het is toch een uitzonderlijke bezetting gebleven. Schubert's *Strijkkwintet* werd in 1850 voor het eerst uitgevoerd en in 1853 uitgegeven. Vooral aan dit werk is te horen op welke grote afstand Schubert is gekomen ten opzichte van zijn grote klassieke voorgangers als Haydn en Mozart. Het vormschema van het kwintet is klassiek, maar binnen dit kader treedt ons een klankwereld tegemoet die ons meesleept naar een creatief en spiritueel hoogtepunt, niet alleen van Schubert's oeuvre, maar van de gehele muziekliteratuur. Het lange eerste deel in de 'eenvoudige' toonsoort C gr. t. laat ons zeer complexe muziek horen met duistere en pessimistische kanten. Het eveneens zeer lange Adagio in E, met een – na een lange unisono triller - dramatisch middengedeelte in f, is het emotionele zwaartepunt. Dan volgt een opwindend Scherzo met een sterk contrasterend (tempo, toonsoort en maat veranderen) Trio, waarin de stemming van het Adagio terugkeert. In het laatste deel komt het 'volkstümliche' aspect, boertig met een vleug weemoed, zo typisch voor muziek uit Wenen, aan bod. Het wringende slot volgt na een più allegro/più presto.

Volgend concert:
Woensdag 13 april 2016, 20 u.
Antonii Baryshevskyi, piano
(Eerste prijs Int. Concours Arthur Rubinstein 2014)
Chopin, 24 Préludes op. 28
Galina Ustvolskaya, sonate nr. 5
Sjostakovitsj, 4 Preludes and Fuga's op.87 (9, 18, 21, 24)
19 u. Inleiding Guus van Es, *musicoloog*.

Concertprogramma's en recensies:
www.kamermuziek-deventer.nl
ook: www.klassiekemuziekdeventer.nl